

2017-07-03

Lavskrika

Lavskrikan häckar i barrskog i norra Sverige. Reviren är stora och kan bestå av flera olika slags skog, men det måste alltid finnas partier med relativt tät, flerskiktad granskog med rik förekomst av hänglavar. Under vinter och tidig vår är lavskrikan beroende av hamstrad föda. Efter en betydande minskning under 1900-talet ökar nu beståndet, särskilt i norra Norrlands inland medan situationen är mera problematisk i områden med intensivt skogsbruk nära kusten och i de södra delarna av utbredningsområdet. Stannfågel som sprider sig mycket korta sträckor.

Ekologiska krav

Lavskrikan är en utpräglad barrskogsfågel och förekommer såväl i täta granskogar som naturligt glesa tallskogar. Nyckelfaktorer är flerskiktad skog med rik undervegetation samt riklig förekomst av hänglavar. Arten föredrar äldre skog (>60 år) och undviker ungskog. Förekomsten av rik undervegetation är särskilt viktig kring boplatsen och boet omges ofta av tät, flerskiktad granskog. Lavskrikan kan häcka i äldre produktionsskog, men då med lägre häckningsframgång och sämre överlevnad. Riklig förekomst av hänglavar är viktigt för bobyggandet och som gömställen vid hamstring av föda.

Reviren är livslånga med hemområden som varierar mellan 50 och 150 ha. Hemområdena har inga fasta gränser utan det handlar mera om de yttre gränserna för familjegruppernas rörelser. Lavskrikan undviker att förflytta sig över stora öppna områden och hemområdesstorleken är därför större i områden fragmenterade av hyggen och yngre skog än i områden med i sammanhängande äldre skog. Det finns studier som antyder att det inom ett revir bör finnas maximalt 15 % öppna ytor och ungskog. Inom ett revir av hög kvalitet finns det som regel ett eller flera kärnområden (1–20 ha) med relativt tät flerskiktad granskog.

I enskiktad eller gles skog och i landskap med stor andel hyggen och andra öppna partier har de vuxna fåglarna ofta förhöjd dödlighet till följd av predation från duvhök och ugglor. Nötskrika, kråka och ekorre är andra viktiga predatorer på ägg och ungar. Häckningsframgången kan vara mycket låg nära mänsklig bebyggelse, och är ofta kopplad till hög aktivitet av andra kråkfåglar.

Lavskrikan är allätare och lever främst av bär, insekter och svamp, periodvis även fågelägg, fågelungar och smågnagare. Från juli fram till dess att marken täcks av snö

hamstrar lavskrikorna föda bland hänglavar i träd. Under vintern och långt in på våren är de vuxna fåglarna, och till viss del uppfödningen av ungarna, beroende av hamstrad föda. Avverkningar vintertid kan därför innebära födobrist och utebliven häckning. Arten är starkt spridningsbegränsad. Mer än hälften av alla ringmärkningsåterfynd sker inom 1 km från märkplatsen, medelspridningssträckan för honor i södra Finland är 2,4 km och de längsta ringmärkningsåterfynden är 48 km (Sverige) respektive 80 km (Finland).

Utbredning och regionala skillnader

Lavskrikan häckar söderut till nordligaste Värmland, mellersta Dalarna och nordvästra Gästrikland. Dock saknas den helt eller är mycket ovanlig i ett 20–50 km brett bälte närmast Norrlandskusten. Tätheterna är störst i områden med sammanhängande äldre skog i norra Norrlands inland. Längs kusten och i den södra delen av utbredningsområdet är förekomsterna idag glesare och det finns skäl att ta särskild hänsyn i trakter med kluster av kvarvarande äldre skog.

Indikator på skyddsvärd skog

Förekomst av lavskrika indikerar att det i ett landskapsparti finns en relativt stor andel äldre flerskiktad skog. Däremot innebär inte förekomst av lavskrika nödvändigtvis att det rör sig om skogliga värdekärnor som måste skyddas i reservat eller genom frivilliga avsättningar. Ofta hittar man arten i skogliga impediment med naturskogskvaliteter.

Faktorer som missgynnar eller hotar arten

Arten missgynnas när flerskiktad skog omförs till enskiktade bestånd. Även skogsskötsel med återkommande röjning och hård gallring är starkt negativ. Lavskrikan har relativt stora hemområden och försvinner när den äldre skogen fragmenteras, särskilt allvarligt är när kärnområdena avverkas.

Behov av hänsyn – allmänt

Arten är i behov av förstärkt hänsyn. Bedömningen av vilken hänsyn som krävs kan bli olika beroende på artens regionala och lokala status, och skiljer sig dessutom på bestånds- och landskapsnivå beroende på förekomsten av lämpliga livsmiljöer i angränsande skog. Arten har svårt att klara sig i områden som domineras av enskiktade skogar.

I större landskapsavsnitt med kända förekomster, eller särskilt goda förutsättningar för en livskraftig population av arten, kan det vara lämpligt med planering ur ett landskapsperspektiv. Detta är ett omfattande arbete där det behövs samverka mellan skogsbolag, enskilda skogsägare, myndigheter och miljöorganisationer.

Miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder

- Undvik skogsbruksåtgärder i eller i direkt anslutning till kärnområden och potentiella häckningsplatser.
- Undvik störning i områden med häckande lavskrika under perioden 20 mars–30 juni.
- Lämna hänsynsytor med trädgrupper vid avverkning, särskilt av flerskiktad äldre granskog. Lämna gärna hänsynen i hyggeskanterna för att bevara sammanhängande partier med äldre skog.
- Områden med hyggesfritt skogsbruk bidrar till att binda samman värdekärnor och därigenom minska risken för att skogen blir allt för fragmenterad för att kunna hysa lavskrika.
- Spara 60–90 träd per hektar vid slutavverkning, eller 10–15 % av trädtätheten före avverkning.
- Lämna funktionella kantzoner av gran och lövträd mot vattendrag, sumpskogar, sjöar, myrar, berg och hållmarker.

- Undvik schablonmässig förröjning. Lämna gärna 5–6 smågranar/100 m² (minst 2 m höga) vid röjning och gallring. Det är även värdefullt att lämna större granar med levande kvistar 0–2 m över mark.
- Partier med flerskiktad skog bör bevaras och eftersträvas i områden med häckande lavskrika.

Tips på ytterligare åtgärder som gynnar arten

- Hyggesfritt skogsbruk är positivt för lavskrika.
- Höggallra för att skapa ljusluckor och gynna uppkomsten av ett flerskiktade bestånd.
- Gör naturvårdsavsättningar i äldre flerskiktade granbestånd, gärna mot myrar, fuktstråk eller bäckar.
- Överväg naturlig föryngring av gran och löv för att skapa blandskogar på ståndorter där detta är möjligt.
- Vid avverkning i revir av lavskrika vintertid kan fåglarna matas med talg för att kompensera förlust av hamstrad föda.

Områdesskydd och frivilliga avsättningar

Förekomst av häckande lavskrika är i normalfallet inte skäl för områdesskydd. Frivilliga avsättningar är i många fall värdefulla, särskilt om det gäller avsättningar av äldre, flerskiktad granskog.

Skogsvårdslagstiftningen

- Ta inte bort äldre vindfällen, högstubbar och torrakor, äldre träd vid ägo gränser och myrstackar, äldre lövträd (särskilt asp) i barrskog m.m., spara hålträd och andra biologiskt värdefulla träd (SKVFS 7:8).
- Avverkning eller skogsvårdsåtgärder får inte ske på skogliga impediment >0,1 hektar (SVL 13a§).
- Undvik skogsbruksåtgärder som kan skada hänsynskrävande miljöer, som t.ex. örtrika områden längs bäckar eller andra vattendrag, kärr och småvatten, områden vid källor eller källpåverkad mark, strand- och sumpskogar med naturskogskaraktär, äldre skog på uddar och öar, raviner, klyftor och blockmarker samt berg- och rasbranter, äldre hållmarksskog, äldre sandtallskogar, naturskogsrester, äldre trädbestånd med mycket hänglavar eller död ved (SKSFS 7:17).
- Lämna skyddszon med träd och buskar mot hänsynskrävande miljöer, som bäckar, raviner, myrar och sumpskogar m.m. (SKSFS 7:21).
- En skyddszon utmed sjöar, vattendrag, kulturmiljöer eller mot öppen jordbruksmark lämnas oplanterad eller planterad med löv (SKSFS 7:22).
- Anpassa hyggerna efter terrängen, sträva efter att göra mindre hyggen (SKSFS 7:10).

Lästips

Artfakta för lavskrika. ArtDatabankens webbplats, <https://artfakta.artdatabanken.se/taxon/103031>

Populationsstorlek: 50 000 par

Populationsutveckling:

1980–2012: minskning

2001–2012: stabil

Rödlistestatus 2015: Livskraftig (LC)

Fågeldirektivets Bilaga 1: Nej